

Új történelmi értékrend: biodiverzitás

A biodiverzitás megőrzése, vagyis az élővilág sokszínűségének megtartása, napjaink egyik legtöbbet tárgyalt világproblémája. Az ipari termelés előretörése, a használati cikkek, eszközkészleteink tömeges gyártása és ezzel az emberi életkörülmények javítása együtt jár a Föld természeti kincseinek pusztításával, az élővilág évmillió harmoniájának megbontásával. A környezetvédelem, az élővilág egyensúlya megőrzésének követelése oly gyorsan és erősen tört elő az 1960-as évektől, amilyen gyorsan és amilyen erővel talán csak a felvilágosodás eszmévilága tört utat magának a 18. század végén.*

Ember és természet viszonyának újragondolását sürgetjük immáron két évtizede. 1987-től használjuk a História hasábjain a „biotörténelem” kifejezést, mint egy új történelemfelfogás lehetséges alapkategóriáját. Amely felfogásban az embert mint a bioszféra, a nem emberi természet részét tárgyalják: vizsgálva életfunkcióinak kihatásait – romboló, őrző, javító hatásait – a természetre. (Ezt annak idején a szovjetunióbeli nagy „technokrata” természetátalakítások ellen felszólalva fejtettük ki.**) Hajtogatjuk, hogy új tematikákra kell a történetírásnak kiterjeszkednie: a természet történelmére, hogy rekonstruálhassuk az ember mindenkori természeti életkörülményeit, hogy láthassuk az ember teljes élőhelyét: az emberi társadalmon túl a talajt, a vizet, a növény- és állatvilágot, a levegőt mint emberi élőkönyezetet. Hogy láthassuk: milyen irányba is tereli az emberiség a maga fejlődését. Ezért is sürgetjük a technika-, a természettörténelem új szempontú vizsgálatát! (A politika- és szellemi-művelődéstörténelmi tematikák régimódi túlsúlyának veszélyeire figyelmeztetve.) Hogy lássuk: a teremtő emberi agy egyszerre képes építeni és rombolni. S hogy törjük az utat az „új harmonia” számára...

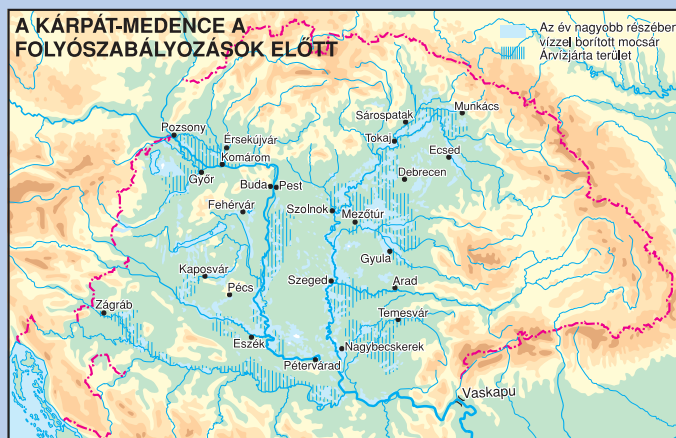
Az új szemlélet előzményei természetesen erősek a történetkutatáson belül. Megtalálhatók a professzionista történettudomány kialakulásának első korszakában, mielőtt még a politika, ezen belül is az állam történelmének tematikája eluralta volna a történészek és a kö-

zösség érdeklődését. Az ember–természet viszonyának taglalása azután inkább a 19–20. század fordulóján megerősödő néprajz tudományában talált kutatókra.

Most, amikor az új felfogást megkíséreljük alkalmazni történelmünk összefoglaló bemutatásában, új értékelési rend kialakítására is kényszerülünk. Az ember–természet szempontjából vizsgálva az egyes politikai döntéseket, egyrészt fölerősödnek az emberi történelem eddig háttérben maradt vonásai, másrészt láthatóvá válnak az emberi döntések természetre gyakorolt hatásai. Mivel a politikai döntés értékelésének egyik szempontjává emelkedik annak firtatása: mennyiben károsította vagy segítette az az embert, és mennyire a természet sokszínűségét.

Ilyen szemmel írva és előadva a Magyarország történelmét, vettük kézbe ismét Andrásfalvy Bertalan tanulmányait, aki néprajzos-történész felkészültségével vizsgálta az utóbbi három évtizedben az ártéri gazdálkodást: víz – föld – állat – ember – növény egymáshoz igazolását. Így került kezünkbe hosszú kéziratos tanulmánya, amelyben teljesen új megvilágításba helyezi a Mária Terézia korában végrehajtott urbáriális földbirtokrendezést. És ezzel megnyitja az utat több, 19–20. századi magyar társadalomtörténelmi folyamat újraértékeléséhez. Egyben új szempontok sorát adja elő a biodiverzitásról folyó mai vitáinkhoz.

Különös aktualitást kölcsönöz Andrásfalvy kutatásainak az, hogy éppen e sorok írójának javaslatai nyomán megindult a vita az új Tisza-völgy-programról. Arról, hogy az árvizek nem a gátak további emelésével uralhatóak, hanem árterek nyitásával. Arról, hogy a Kárpát-medence mélyén fekvő Magyarország a 21. századra hátrányából előnyt formálhat: az ide összefutó vizeket ne zavarja ki minél gyorsabban az országból (ahogy mérnök- és élelemtermelő elődeink ezt tették), hanem fogjuk meg a vizet, s ezzel állítsuk meg a talajvízszint esését. Arról, hogy alakítsuk át a 150 éves állat- és növénytermesztési kultúránkat, s vegyük elő az ipari-technikai forradalom előtti ártéri gazdálkodás tapasztalatait. (Amelynek birtokában egy sokkal egészségesebb – hal, víziállatok, növényközponú – táplálékkultúra alakítható ki.) Arról, hogy az új termékkultúra, az új ártéri gazdálkodás új életmódot és munkahelyek százazezeit alapozhatja meg. Arról, hogy ezzel Magyarországon világméretben is az első és legnagyobb természeti revitalizációs programot hajthatjuk végre. Modellt is alkothatunk ember és természet 21. századi új együttélési programjához.

* Vö. erre Láng István: A Föld védelmében, Glatz Ferenc: A természet-történet. História, 2002/5–6. szám

** Glatz Ferenc: Ember, természet és az új történet szemlélet. História, 1987/2. szám